

Інше

Клюєва Ольга Сергіївна

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДСЛІДНІ СБУ

Анотація. В статті розглянуті кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності підслідні СБУ. Встановлено що СБУ наділена повноваженнями розслідувати правопорушення, передбачені статтею 44 Кримінального кодексу, а також розслідувати більшість кримінальних правопорушень, передбачених ККУ, включаючи корупційні правопорушення, що належать до юрисдикції Національного антикорупційного бюро України.

Ключові слова: *корупційні правопорушення, службова діяльність СБУ, підслідність СБУ.*

Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням державних послуг, передбачена розділом XII Особливої частини Кримінального кодексу України (статті 364-370). Посадові особи при здійсненні службової діяльності повинні діяти лише на підставі, в межах повноважень та в порядку, передбачених законодавством України. Законодавець дає загальне визначення одного з видів спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, як посадової особи (частини 3, 4 статті 18 КК).

В Особливій частині Кримінального кодексу України конкретизується поняття посадової особи, а відповідальність цих суб'єктів диференціюється залежно від того, якому виду суспільних відносин завдано шкоди їх кримінальними правопорушеннями у сфері службової діяльності (далі - службові кримінальні правопорушення) . Кримінальні правопорушення, передбачені розділом XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, поділяються на дві групи: 1) кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності (статті 264-365, 366-368-3, 369-370 Кримінального кодексу України); 2) кримінальні правопорушення у сфері професійної діяльності, пов'язані з наданням професійних послуг (статті 365-2, 368-4 Кримінального кодексу України).

Залежно від предмета, закон поділяє службові кримінальні правопорушення на чотири групи:

1) посадові особи, які функціонують у сфері управління державним органом та органами місцевого самоврядування, на державних та комунальних підприємствах, установах, організаціях (статті 364, 365, 366). 366-1, 367, 368, 368-2, 370 Кримінального кодексу України);

2) посадові особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1, 366, 367, ч. 3 ст. 368-3, 370 КК України);

3) аудитори, нотаріуси, оцінювачі, інші особи, які не є державними службовцями, посадові особи місцевого самоврядування, але які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням державних послуг, включаючи послуги експерта, незалежного посередника, арбітра (під час виконання цих функцій) (ст. 365-2, ч. 3 ст. 368-4 КК України);

4) загальні суб'єкти (ч. 1 ст. 368-3, ст. 369, ст. 369-2 КК України) [1].

Загальним об'єктом відповідних кримінальних правопорушень є суспільні відносини, які забезпечують нормальне функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також юридичних осіб як публічного, так і приватного права. Ці дії належать до так званих загальних видів службових кримінальних правопорушень, безпосереднім об'єктом кожного з яких є зв'язки з громадськістю, що забезпечують належну службову діяльність у певних частинах адміністрації органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також у певних юридичних осіб публічне та приватне право. Деякі положення Кримінального кодексу України передбачають відповідальність за так звані особливі види службових кримінальних правопорушень (наприклад, ч. 2 ст. 162, ст. 210, 238, 351, 371-373, 375 КК України), вчинення яких також зумовлене службовою позицією суб'єкта, але їх основним та безпосереднім об'єктом є інші суспільні відносини, такі як конституційні права та свободи людини та громадянина, господарська діяльність, власність, нормальна діяльність у сфері правосуддя, та ін. Кваліфікація таких діянь у главі XVII Кримінального кодексу України можлива лише за наявності реальної сукупності загальних та особливих видів службових кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень у сфері професійної діяльності, пов'язаних із наданням державних послуг.

Більшість діянь, передбачених розділом XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, належать до так званих матеріальних кримінальних правопорушень, оскільки за ст. 366 (366-1) КК України суб'єктом кримінального правопорушення є офіційний документ за ст. Ст. 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370 КК України-неправомірна вигода. Незаконна вигода не є предметом кримінального правопорушення, а використовується для визначення мети кримінального правопорушення (статті 364, 364-1, 365-2 Кримінального кодексу України).

«Більше половини справ, відкритих Службою безпеки України за останні вісім років, не стосуються національної безпеки» - про це свідчать результати дослідження, проведеного громадською організацією «Осяжний горизонт», яка працює над аналізом діяльності правоохоронних органів, зокрема СБУ.

Автори дослідження проаналізували випадки, розслідувані СБУ з 2013 по 2020 рік, і виявили, що справи, які не стосуються державної безпеки, становили в цілому 54,7% - 14,558. Водночас більшість таких справ було відкрито у 2013 та 2018 роках.

Дослідники зазначають, що у 2018 році СБУ відкрила найбільше проваджень (37%) за службові кримінальні правопорушення.

Наразі СБУ наділена повноваженнями розслідувати правопорушення, передбачені статтею 44 Кримінального кодексу, а також розслідувати більшість кримінальних правопорушень, передбачених ККУ, включаючи корупційні правопорушення, що належать до юрисдикції Національного антикорупційного бюро України.

Тому сама функція СБУ з розслідування кримінальних правопорушень у дуже широкому діапазоні категорій істотно шкодить як національній безпеці, так і роботі інших правоохоронних органів.

Серед негативних наслідків поєднання функцій контррозвідки та розслідування кримінальних правопорушень дослідники, зокрема, виділяють:

- відсутність можливості повністю зосередити агентство на контррозвідці, аналітичній діяльності;
- зловживання та корупція через розслідування кримінальних правопорушень, які не розслідуються СБУ;
- зниження мотивації та професіоналізму агентів контррозвідки;

- запобігання іншим органам у розслідуванні кримінальних правопорушень шляхом можливості вилучення справ, позбавлення інших органів відповідальності за результати своєї роботи у своїх галузях.

Також, згідно з дослідженням, за останні вісім років СБУ протягом року зареєструвала в середньому 3327 випадків. Середній відсоток переданих до суду 22,9%, закритих – 10,8%, відсторонених – 3,6%, постійних (незавершених) - 62,7%.[2].

Отже, корупційні правопорушення у сфері службової діяльності підслідні СБУ, відповідно до Кримінального кодексу України вважаються правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у разі їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 366-1, 368–369-2 Кримінального кодексу України.

Література

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 18 квітня 2012 року № 10-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Більшість справ, які розслідує СБУ, не стосуються національної безпеки – дослідження. URL: <https://zmina.info/news/bilshist-sprav-yaki-rozsliduye-sbu-ne-stosuyutsya-naczialnoyi-bezpeky-doslidzhennya/>